

خیانت در امانت

بموجب ماده ۲۴۱ قانون کیفر همگانی «هرگاه اموال و اسباب یا نقود یا اجناس و امتعه و بلیط‌های بانک یا نوشتجاتی از قبیل تمسک و قبض و غیره بعنوان اجاره یا امانت یا رهن و یا آنکه برای وکالت یا هرکار با اجرت یا بی اجرت بکسی داده شده و بنا براین بوده که اشیاء مذکور مسترد شود یا بمصرف معینی برسد و شخصی که آن اشیاء نزد او بوده آنها را بر ضرر مالکین یا متصرفین آنها تصاحب یا تلف یا مفقود یا استعمال نماید بحسب تأدیبی از ششماه تا سه سال محکوم خواهد شد و ممکن است به تأدیه غرامت از پنجاه الی پانصد تومان نیز محکوم شود.»

در حقوق رم کسی که مرتکب خیانت در امانت میگردد مجازات میگشت و خیانت در امانت چنین تعریف شده.

« Le contretio rei fraudulose lucri faciendi gratia »

(خیانت در امانت هدر نمودن اموال دیگری است با سوء نیت) و این موضوع را تصریح نموده که اموال و اشیاء هدر رفته قبلاً بکسی سپرده شده و شخص مذکور اشیاء را بعنوان امانت قبول نموده است یا خیر و جرم مذکور از جمله جرائم بر علیه اموال قرار گرفته . قانون جزای ایران بزه خیانت در امانت را جرم جداگانه تشخیص و ضمن ماده ۲۴۱ قانون مجازات عمومی مجازات آنرا تعیین نموده است .

وجه تمایز خیانت در امانت با دزدی و کلاهبرداری این است که در دزدی مرتکب مال غیر را بطور اختفا میر باید و در کلاهبرداری متهم با تشبیه بوسایل قلبی مال غیر را بدست میآورد در صورتیکه در خیانت در امانت زیان دیده از جرم با میل و رضای خود مال خود را در اختیار متهم میگذارد .

مع الوصف با اختلافاتی که جرم مذکور با دزدی و خیانت در امانت دارد با توجه باینکه موضوع جرائم مذکور مالک شدن مال غیر بدون مجوز قانونی است جرائم مذکور باینکه وجه تشابه داشته و از لحاظ حقوق جزا در یک طبقه قرار گرفته اند .

عناصر تشکیل دهنده جرم

عناصر تشکیل دهنده بزه خیانت در امانت با توجه به تعریفی که قانونگذار از آن نموده شش عدد میباشد .

۱ - تصاحب و بمصرف رساندن

تصاحب و یا بمصرف رساندن اموال یا اشیاء شامل کلیه اعمال ارادی شخص میشود بدین طریق که اموالی که موقتاً نزد وی بوده بدون مجوز قانونی مالک شود .

خیانت در امانت

بمصرف رساندن یا خرج کردن (Dissipation) عبارت است از اینکه متهم شیئی مورد امانت را خراب نموده و یا آنرا بفروش رسانده و یا آنکه بکسی بخشیده و یا در گرو گذارده و یا در معرض خطراتی بگذارد که معمولاً از خطرات مذکور بایست محفوظ باشد. تبدیل مالکیت در اشیاء مذکور بوسیله یکی از اعمال ظاهری و مادی و حقوقی تحقق مییابد.

تبدیل مالکیت اغلب بصورتی تحقق مییابد که زمان آن مشکل بنظر میرسد. زیرا متصرف اموال که اشیاء را بطور امانی وموقتاً در تصرف داشته بدون هیچگونه مجوز قانونی و یا انجام امور قضائی ناگهان در نوع تصرف خود تغییر ماهیت داده و اموال مذکور را که جنبه امانی داشته بعنوان مالکیت تصرف مینماید محاکم قضائی در این موارد بایست تحقیق نموده و تشخیص دهند تا چه زمانی متهم مال را بطور امانی نگاهداشته و در چه تاریخی با سوء نیت بعنوان مالکیت در اموال امانی تصرف نموده است. در بعضی اوقات مراجعه صاحب مال به فردیکه مال مورد امانت نزد اوست و یا تقاضای تسلیم اموال بوسیله نامه و یا شفاهاً واستکفاف وی از تسلیم اموال مبنای سوء نیت وی و تصرف بعنوان مالکیت احتساب میشود ولی اثبات آن در محاکم بدون آنکه اعمال مذکور بوسیله قضائی مطالبه شده باشد (مثلاً اظهار نامه) مشکل بنظر میرسد.

تصرف اموال امانی بعنوان مالکیت ممکن است در شرکتهای سهامی نیز تحقق یابد عمل مذکور در صورتیکه بوسیله مستخدمین دولت انجام گیرد جنبه اختلاس داشته ولی در شرکتهای سهامی متصدیان امور را بعنوان خیانت در امانت میتوان مورد تعقیب قرار داد.

مثلاً چنانچه شرکتی قسمتی از درآمد خود را اختصاص به تبلیغات بنفع شرکت در خارج از کشور نموده و متصدیان شرکت مبالغ مذکور را بنفع خود تصاحب نمایند و یا اینکه رؤسای شرکت مبالغی از صندوق بعنوان مساعده و قرض دریافت داشته و بهیچوجه قصد استرداد آنرا نداشته باشند و یا آنکه متصدیان شرکت قروض شخصی خود را از حساب شرکت بپردازند.

تصرف اموال امانی بایست امری محرز و مسجل باشد و چنانچه امری مبهم باشد نمیتوان موضوع را مشمول خیانت در امانت نمود مثلاً تأخیر در تسلیم اموال و یا مسامحه در تحویل اشیاء را نمیتوان مشمول خیانت در امانت قرار داد.

۲ - سوء نیت : امانت گیرنده بایست با سوء نیت در مال مورد امانت تصرفات مالکانه نماید بنا بر این لازم نیست که متهم در حین تعقیب مالک مال مورد خیانت بوده و یا ضمن از بین بردن مال و یا تغییر مالکیت دادن آن نفعی برای خود در نظر گرفته باشد بلکه از لحاظ سوء نیت آنچه مورد نظر میباشد این است که مال مورد امانت بطور موقت بدون آنکه اشتباهی شده باشد بنحوی از انحاء در نزد وی بوده و فاعل در آن مال تصرفاتی نماید که نتواند مال را بصاحب آن مسترد دارد و یا مال را در معرض خطر و تعدی و تفریط قرار داده که در نتیجه نتواند مال مورد امانت را بصاحب وی در وقت مقرر مسترد دارد.

خیانت در امانت

چنانچه مال مورد امانت در اثر فرس ماژوریا اموری که اراده فاعل در آن مؤثر نبوده از بین برود (حریق - دزدی - گم شدن) چون فاعل در موارد مذکور فاقد سوء نیت میباشد عمل مذکور بزه نمیشد.

دلیل سوء نیت متهم چنانچه محرز و آشکار نباشد بایست به تاریخ تبدیل مالکیت شیئی واضطراب درونی او ضمن تحقیقات و عملیات، تصنعی وی ومدافعات او توجه نموده و با در نظر گرفتن مدارک مذکور بازپرس سوء نیت وی را ثابت نماید در صورت احراز سوء نیت این امر مورد نظر نیست که آیا متهم قادر به پرداخت بهای مال مورد امانت و خسارات ناشیه از جرم میباشد یا خیر حتی چنانچه زیان دیده از جرم از تعقیب مجرم صرفنظر نماید موضوع جنبه عمومی داشته و متهم قابل تعقیب میباشد.

چنانچه نتیجه رسیدگی منجر به محکومیت متهم گردید دادگاه بایست ضمن صدور دادنامه دلایل سوء نیت را درج نماید زیرا عنصر مذکور از جمله عناصر تشکیل دهنده جرم بوده و در صورت عدم درج چنین حکمی در دیوانعالی کشور نقض میشود.

۳ - **تغییر مالکیت شیئی مورد امانت بضرر مالک** : تغییر مالکیت مال مورد امانت بایست بضرر مالک باشد و صرف ضرر احتمالی کافی است.

همینکه مسجل گردید تغییر مالکیت شیئی بضرر مالک انجام شده جرم تحقق مییابد بنابراین چنانچه خسارات زیان دیده از جرم جبران شود موضوع قابل تعقیب بوده و رافع مجازات نمیشد.

کافی است که زیان دیده از جرم حقی در مال مورد امانت داشته باشد ولو آنکه هیچوقت مال مذکور را متصرف نبوده باشد (مانند مال مورد رهنی که بورئه منتقل شده باشد) .

۴ - **منقول بودن مال مورد امانت** : آنچه از ماده ۲۴۱ قانون کیفر عمومی مستفاد میشود خیانت در امانت فقط شامل اموال منقول میشود از قبیل اموال و اسباب و نقود و اجناس و غیره بنا بر این اموال غیر منقول شامل خیانت در امانت نمیکردند مثلاً چنانچه مستأجری پس از انقضای مدت اجاره از تخلیه خانه خودداری نماید عمل مذکور خیانت در امانت نمیشد.

نقود و اجناس شامل کلیه اشیاء و اموالی میگردد که بین افراد در معاملات بادلّه میشود. بلیط های بانک و نوشته های شامل کلیه اسنادی میشود که ضمن انجام تعودی یا کاری تحویل شخصی گردیده و یا دمه ویرا از انجام امری مبری سازد و یا بطور کلی دارای ارزش مادی باشد از قبیل اشیاء منقول . اسکناس بانک . اسناد تجارّتی . برات فته طلب و غیره.

۵ - **اشیاء مورد امانت بطور موقت سپرده شده باشد** : یکی دیگر از عناصر تشکیل دهنده جرم این است که اشیاء مورد امانت بایست موقتاً سپرده شده باشد زیرا ممکن است مالک از مال مذکور صرفنظر نموده و یا آنرا بدور انداخته باشد. ضمناً وارث و یا قائم مقام مالک میباشد - این موضوع قابل بحث نیست که اشیاء و اموال سپرده

خیانت در امانت

شده باشد بلکه چنانچه مال بهر طریقی که بطور موقت و یا جهت مصرف معین نزد شخصی امانت بوده و در این سال بضرر مالک خیانت شود بزه خیانت در امانت محرز می‌باشد مثلاً چنانچه قیمی وجهی جهت مخارج اطفال صغیر دریافت نموده و بنفع خود در این مال تصرف نماید. اشیاء مورد امانت بعنوان موقت بایست تحویل شده باشد و در ضمن تحویل این مطلب بایست تصریح شده باشد این نکته مورد نظر نیست که اشیاء مورد امانت مستقیماً از طرف مالک سپرده شده باشد و یا بوسیله افراد ثالث

۶ - اشیاء مورد امانت بایست ضمن عنوانی از عناوین قانونی تحویل

شده باشد: اشیاء مورد امانت بایست بوسیله از وسایل قانونی که ضمن ماده ۲۴۱ قانون کيفر همگانی تصریح شده تحویل شده باشد. بنا بر این چنانچه اشیاء ضمن قراردادهایی که مضمون ماده مذکور نباشد تحویل شده باشد و متهم در اموال مذکور بضرر مالک تصرفاتی نموده باشد عمل مذکور را نمیتوان خیانت در امانت نامید. بنا بر این با محاکم جزائی است که ضمن تعقیب متهم عمل وی را در صورت محکومیت با عناوینی که در قانون تصریح شده تطبیق نمایند.

چنانچه اموال سپرده شده بموجب قراردادی که ضمن ماده ۲۴۱ قانون کيفر همگانی بدان اشاره نشده تغییر مالکیت در امور مذکور بزه نمی‌باشد مانند دریافت قرض مصرفی. مبادله یا معاوضه در داد و ستد. مثلاً چنانچه فردی یک قطعه اسکناس ۲۰۰ تومانی بکسی جهت خرید کردن داده باشد و فرد مذکور عین پول را که خرید کرده تحویل نماید عمل مذکور خیانت در امانت نیست زیرا پول نسبی بوده و ممکن است پول دیگری بوی مسترد دارد.

در ماده ۲۴۱ قانون کيفر عمومی اشاره بفروش مال مورد امانت شده ولی در صورتیکه امانت گیرنده تشخیص دهد فروش شیئی مورد امانت بنفع صاحب مال است (مانند امانت گرفتن میوه و مراجعه نمودن صاحب مال) و مال مذکور را بفروشد و جمع حاصل از فروش جنس در نزد وی امانت بوده و چنانچه در آن دخل و تصرفی نماید خیانت در امانت کرده است چنانچه خریدار مالی را قبل از پرداخت کلیه بهای آن تحویل بگیرد و مال مذکور را بفروش رسانده و یا بکسی ببخشد آیا عمل مذکور را میتوان خیانت در امانت نامید؟ - از لحاظ حقوقی همینکه مالی را کسی خرید مالک آن شیئی بوده و بهای آن در ذمه وی میباشد بنابراین پس از خرید مجاز است در مال خود هر گونه تصرفاتی بخواهد بنماید مگر آنکه خلاف آن در قرارداد ذکر شده باشد مثلاً فرشی که شرکتها باشخص سیفروشنند طبق قرارداد خریدار وقتی مالک شیئی میگردد که آخرین قسط خود را پرداخته باشد بنابراین چون فروش در نزد وی امانت بوده و عنصر مالکیت قبل از پرداخت آخرین قسط انجام نشده چنانچه فروش را قبل از پرداخت کلیه بها بفروش رساند عمل مذکور خیانت در امانت است رسیدگی موضوع مذکور در محاکم قضائی مورد اشکال قرار گرفته زیرا با محاکم جزائی است که تشخیص دهند تحویل اشیاء بعنوان فروش بوده و تحویل گیرنده

خیانت در امانت

جنس پس از تحویل اشیاء خریدار میباید یا اشیاء مذکور در نزد وی بعنوان رهن و امانت میباید. چنانچه تجاری مقداری از اجناس یا اشیاء را نزد خریدار از سال که یکی از آنها را انتخاب و خریداری نماید اشیاء مذکور امانی بوده و چنانچه خریدار قبل از پرداخت بهاء در آنها دخل و تصرفی نماید عمل مذکور خیانت در امانت است.

در ذیل راجع به قراردادها تئیکه قانون بدان اشاره نموده و اشیاء بدین عنوان بافرد تسلیم میگردد اشاره مینمائیم.

الف - اجاره اشیاء Louage de chose نخستین امری که در قانون بدان اشاره موضوع قرارداد اجاره است راجع باشیاء منقول - واضح است چنانچه اجاره گیرنده پس از اقتضای مدت اجاره از استرداد اشیاء خودداری نماید عمل مذکور خیانت در امانت نیست بلکه بزه مذکور وقتی تحقق مییابد که با سوءنیت اموال و اشیاء را بنفع خود تصاحب نموده و یا بفروش رسانده و یا در مالکیت صاحب ملک تغییر دهد (مانند بخشیدن شیئی و غیره)

مثلاً چنانچه فردی ساختمانی را با ائاثیه اجاره نموده و مقداری از ائاثیه خانه را حیف و میل نماید و یا آنکه فردی خانه یا محلی را با ائاثیه خریداری نموده و در موقع تحویل مقداری از اشیاء و ائاثیه را بنفع خود برداشت نماید.

ب - سپردن مال Dépôt : سپردن مال در واقع یک قرارداد حقیقی است زیرا امانت گذار اشیاء را با امانت گیرنده موقتاً جهت نگاهداری در مقابل دریافت وجه و یا مجاناً میسپارد.

جهت تحقق خیانت در امانت تسلیم حقیقی مال ضروری نمیباشد زیرا عمل مذکور ممکن است غیر مستقیم تحقق یابد مثلاً چنانچه فردی مغازه خود را اعم از اجناس موجوده و حق سرقفلی بکسی واگذار نماید یا واگذاری مغازه به شخص ثالث اشیاء موجود در واقع در نزد فروشنده امانت بوده و چنانچه از تاریخ واگذاری تا تاریخ تسلیم مغازه در اموال و اشیاء موجوده دخل و تصرفاتی بنفع خود نماید ولو آنکه اشیاء مستقیماً بوی سپرده نشده بعنوان خیانت در امانت قابل تعقیب است.

آنچه مورد توجه میباید این است که اشیاء بایست جهت نگاهداری و استرداد آن بموقع سپرده شده باشد اعم از مستقیم یا غیر مستقیم بنابراین چنانچه طریق سپردن اشیاء نامنظم بوده و با امانت گیرنده حق داده شده باشد که در مال مورد امانت دخالت نماید چنانچه در اموال مذکور دخالت مالکانه نماید این اعمال را نمیتوان خیانت در امانت نامید مانند واگذاری سهام شرکتها به بانکها جهت نگاهداری و وصول سود سهام که با جدا کردن برگه کوپن منظم سهام انجام میگردد چنانچه اشیائی که مالکیت آن متنازع فیه باشد مهر و سوم نموده و در نزد شخصی امانت گذارده و نامبرده در آن دخالت نماید شخص مذکور صرفنظر از شکستن مهر و سوم که در صورتیکه از طرف مقام قانونی توقیف شده باشد در مجرم جدا گانه بایست بعنوان خیانت در امانت نیز قابل تعقیب خواهد بود همچنین چنانچه رئیس شرکتی و جهوی جهت پرداخت به بدهکار دریافت و در آن تصرفاتی نموده باشد.

خیانت در امانت

وکالت Mandat : وکالت ممکن است مجانی باشد و یا در مقابل دریافت حق الوکاله مشروط باشد یا قانونی.

اشیائی که بعنوان وکالت در اختیار وکیل گذارده میشود امانی بوده و اشیاء مذکور اعم است از اینکه وکیل از موکل خود دریافت میدارد و یا بموجب قرارداد وکالت از طرف دریافت که به موکل خود تسلیم نماید مثلاً صندوقدار از طرف شخصی یا مؤسسه وکیل است که پولی که در اختیار او گذارده شده در مقابل اسناد براجعین پرداخت نموده و پولی که مراجعین سپردارند بحساب مؤسسه دریافت دارد همچنین چنانچه فردی شیئی را از کسی بگیرد که بفروش رسانده نامبرده وکالتاً شیئی را بفروش رسانده و پس از فروش پول متعلق به صاحب شیئی بوده و بایست بوی مسترد نماید واضح است که چنانچه در مال مذکور تصرفات مالکانه نماید خیانت در امانت است.

اعمال ذیل طبق رویه دیوانعالی کشور فرانسه خیانت در امانت است.

- ۱ - چنانچه فردی اشیائی را برای فروش تحویل گرفته و اشیاء مذکور را بفتح خود تصرف نماید
- ۲ - صندوقداری که از کارگران تخفیفی گرفته و مبلغ مذکور را بموض آنکه بحساب کارفرما منظور دارد شخصاً تصاحب نموده باشد.
- ۳ - مأمور وصول درآمد که وجوهی بیش از نرخ مقرر از افراد دریافت و مابهالتفاوت نرخ را بفتح خود تصاحب نماید.
- ۴ - چنانچه یکی از وراثت به نمایندگی از سایر وراثت مأمور اداره اموال موروثی بوده و قسمتی از وجوه دریافتی را بفتح خود تصرف نماید.
- ۵ - چنانچه فردی اشیاء تجارتنی را نزد نماینده خود فرستاده که وجه آنرا مسترد دارد و نامبرده در اموال مذکور و یا وجوه دریافتی بفتح خود تصرفاتی نموده باشد.
- ۶ - چنانچه قیم بفتح خود در اموال و یا وجوه صفار تصرفات مالکانه نماید.
- ۷ - چنانچه تاجری با پرداخت وجه به بانک وکالت در خرید سهامی در بورس داده و بانک وجوه مذکور را در بیلان منتشره جزء موجودی بانک قلمداد نماید.
- ۸ - چنانچه مؤسسات معاملات ملکی در وجوه و اسنادی که برای انجام معامله در اختیار آنها گذارده شده تصرفات مالکانه نمایند.
- ۹ - بانکداری که به نفع خود سهام شرکتها که از طرف مشتریان در نزد وی امانت میباشد بفروش رسانده و یا درگرو گذارد.
- ۱۰ - در صورتیکه فردی از کسی طلبکار بوده و براتی در دست داشته باشد و در رأس مدت مدت بدهکار برات را تمدید و با این وصف طلبکار درصدد مطالبه وجه آن بعلت عدم پرداخت برات در موقع مقرر درآید.
- ۱۱ - چنانچه تاجری بفردی وکالت داده باشد که با اضافه نمودن تنزیل مقرر

خیانت در امانت

برائی را برای مدت معینی تمديد نمايد فرد مذکور تنزیل را بحساب تاجر منظور در واقع بدارنده برات نداده و شخصاً تصرف نموده باشد.

۱۲ - با توجه باینکه وکالت عقدی است جایز و با فوت طرفین موضوع مفتنی میشود چنانچه وراثت وکیل بعنوان وکالتی که مورث آنها داشته در امور وکالت دخالت و باین عنوان در اموال موکل تصرفات مالکانه نمایند.

چنانچه کسی بموجب قرارداد فیلمی را در اختیار کسی گذارده که در سان سینما نمایش داده و وجوه حاصل از نمایش را پس از صرف مخارج و اخذ کمیسیون مقرر بحساب وی منظور دارد شخص مذکور در وجوه حاصله تصرفات مالکانه نماید. در تجارتخانه‌ها و مغازه‌ها مباشر در واقع وکیل بوده بنابراین چنانچه در وجوه حاصله تصرفاتی بنفع خود یا اشخاص ثالث نماید عمل مذکور نیز خیانت در امانت است در شرکت‌های تضامنی هر یک از شرکاء متضامناً در سود و زیان شرکت شریک میباشد بنابراین چنانچه شریکی بنفع خود و یا بنفع شخص ثالث تصرفاتی در مال شرکت نماید عمل مذکور نیز خیانت در امانت است.

در شرکت‌های سهامی روسای شرکت در واقع وکیل صاحبان سهام بوده و در واقع وکیل سهام بوده و وظیفه اداره امور شرکت را با در نظر گرفتن منافع آن دارند بنابراین چنانچه در منافع و یا سرمایه شرکت بنفع خود یا اشخاص ثالث تصرفات مالکانه نمایند عمل مذکور خیانت در امانت است همچنین در شرکت‌های مختلط اداره کننده شرکت وکیل صاحبان سهام میباشد.

وثیقه Nantissement: منظور از وثیقه در این فصل وثیقه ملکی نیست بلکه منظور بانکها یا اشخاصی است که اموال و اشیاء را گرو گرفته و در مقابل وجهی سپردارند افراد مذکور چنانچه در اموال و اشیاء مورد وثیقه تصرفات مالکانه نمایند عمل مذکور خیانت در امانت است.

عاریه Prêt à usage: عاریه در واقع یک قرارداد حقیقی است زیرا افرادی شیئی را برای مدت و مصرف معینی از کسی عاریه مینمایند البته چنانچه عاریه گیرنده در مال مذکور تصرفات مالکانه نماید عمل مذکور خیانت در امانت است چنانچه مال مورد عاریه وجه نقد و یا اشیائی باشند که متداولاً مصرف میشوند عمل مذکور بزه نمیشود. چنانچه افرادی که اشیاء را برای تعمیر یا اجرت یا بدون اجرت دریافت میدارند در اشیاء و اموال مذکور تصرفات مالکانه نمایند عمل مذکور نیز خیانت در امانت است. همچنین آسیابانی که گندم را جهت آسیاب نمودن دریافت و مقداری از آرد را به نفع خود برداشت و برخلاف واقع ادعا نماید از بین رفته.

مجازات: بموجب ماده ۲۴۱ قانون کیفر همگانی افرادی که مرتکب خیانت در امانت شوند بحدس تأدیبی از شش ماه تا سه سال محکوم خواهند شد و ممکن است به تأدیبه غرامت از پتجاه الی پانصد تومان محکوم شوند.